ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 31.5.2023 г.
COM(2023) 277 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

Годишен доклад за дейностите на Европейския съюз в областта на научните изследвания и технологичното развитие и за мониторинга на „Хоризонт Европа“ и „Хоризонт 2020“ през 2022 г.

1. КОНТЕКСТ

В този доклад е представен неизчерпателен преглед на ключовите дейности на ЕС в областта на научните изследвания и иновациите (НИИ) през 2022 г., както и мониторингът на „Хоризонт Европа“, „Хоризонт 2020“ и програмата на Евратом.

Той е изготвен в съответствие с член 190 от Договора за функционирането на Европейския съюз и член 7 от Договора за създаване на Европейската общност за атомна енергия, във връзка с член 50 от Рамковата програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“ и член 12 от Регламент (Евратом) 2021/765 на Съвета за създаване на Програма за научни изследвания и обучение на Европейската общност за атомна енергия.

2. ПОЛИТИЧЕСКИ КОНТЕКСТ И РАЗВИТИЕ НА ПОЛИТИКАТА

Войната на Русия срещу Украйна, започната през 2022 г., бележи исторически обрат, като нарушава международното публично право и подкопава европейската и световната сигурност. Чрез това свое действие Русия наруши и основните ценности и принципи на международното сътрудничество в областта на НИИ, както се посочва в Съобщението относно глобалния подход към научните изследвания и иновациите.

Войната имаше огромни последици за ЕС и за сферата на неговите НИИ, по-специално за научното сътрудничество с Украйна и Русия, но също и за енергийните доставки, сигурните вериги за доставки и миграцията.

2.1. Украйна

Комисията наложи санкции срещу Русия в областта на НИИ[1]. По-конкретно тя:

- спря проекти за сътрудничество в областта на НИИ и прекрати участието на руски публични предприятия в програмите на ЕС за научни изследвания и иновации, както и осигури координирано изпълнение на санкциите чрез насоки и мониторинг;

- започна специални действия в подкрепа на украинската изследователска и научна общност, включително портала ERA4Ukraine през март 2022 г., в подкрепа на украинските изследователи; стартира схема за действие „Мария Склодовска-Кюри“ (MSCA) за Украйна (4Ukraine) през октомври 2022 г. с бюджет от 25 милиона евро в подкрепа на разселени изследователи от Украйна; обяви покана за представяне на предложения в рамките на Европейския съвет по иновациите с 20 милиона евро в подкрепа на украински новаторски дружества.

[1] Вж. също РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 833/2014 НА СЪВЕТА.

- публикува плана REPowerEU през май 2022 г., който има за цел Европа да стане независима от руските изкопаеми горива чрез ускоряване на прехода на ЕС към чиста енергия;

- стартира нова тема по програмата на Евратом с бюджет от 10 милиона евро относно безопасността на алтернативното ядрено гориво за реакторите от типа ВВЕР, за да се гарантира продължаването на работата на тези реактори, построени в Съветския съюз.

2.2. Екологичен и цифров преход

Войната на Русия срещу Украйна едновременно със зачестилите екстремни климатични явления направиха още по-неотложен прехода на ЕС към справедливо екологично и цифрово общество.

Като част от плана REPowerEU Комисията публикува Съобщението относно стратегията на ЕС за слънчевата енергия, в което определи начина, по който НИИ могат да допринесат за развитието на технологии, като например вятърна енергия, термопомпи, биометан, водород и като цяло за намаляване на потреблението на материали и за пригодността за рециклиране на оборудването за възобновяема енергия В Съобщението относно цифровизирането на енергийните системи беше подчертана необходимостта от разширяване на дейностите от областта на НИИ.

В Седмия доклад за състоянието на енергийния съюз (октомври 2022 г.) беше отбелязана необходимостта от увеличаване на инвестициите в НИИ, за да се запази лидерската позиция в областта на изследванията, свързани с чиста енергия.

В работен документ на службите на Комисията относно ролята на инвестициите на ЕС в научните изследвания и иновациите за осъществяване на стратегията на ЕС за водорода (януари 2022 г.) бяха представени резултатите от проекта в тази област и беше подчертана необходимостта от развитие на умения в областта на водорода.

В Новата европейска програма за иновации, приета през юли 2022 г., се подчертава, че дълбокотехнологичните иновации са необходими за постигането на целите на екологичния и цифровия преход.

През октомври 2022 г. Комисията публикува стратегическия план за научни изследвания и иновации за безопасни и устойчиви химикали и материали, като прикани заинтересованите страни и организациите, финансиращи научни изследвания, да го използват като ръководство. Освен това през декември 2022 г. Комисията предложи създаването наевропейска рамка за „безопасни и устойчиви химикали и материали още при проектирането“ за дейности в областта на НИИ, като стартира двугодишна фаза на тестване на рамката.

Чрез пакета за кръгова икономика II (ноември 2022 г.) беше продължена работата на базата на постигнатото по проекти на ЕС в областта на НИИ, свързани с кръговата икономика на пластмасите, устойчивите опаковки и поглъщането и съхранението на въглерод (устойчиви продукти, текстилни изделия, строителни материали, опаковки, пластмаси).

В Съвместното съобщение относно международното управление на океаните (юни 2022 г.) се посочват изследвания в подкрепа на основани на факти действия за защита и устойчиво управление на океаните.

В съобщението „Към силен и устойчив сектор на водораслите в ЕС“ (ноември 2022 г.) се насърчават по-нататъшните изследвания на ресурс, който може да се използва — с ограничен въглероден и екологичен отпечатък — за производство на храни, фармацевтични и козметични продукти, биопластмаси и растителни биостимулатори.

Съветът прие Препоръка относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата (юни 2022 г.), в която държавите членки се ангажират да въведат всеобхватни пакети от политики, за да гарантират, че екологичният преход ще бъде справедлив. В нея се препоръчва НИИ да играят важна роля в създаването на солидна база от знания за изготвяне на политики.

Европейският парламент и Съветът приеха политическата програма „Цифрово десетилетие“ до 2030 г. (декември 2022 г.). В политическата програма са изложени цифровите цели, които ЕС се стреми да постигне до 2030 г., както и механизъм за сътрудничество между Комисията и държавите членки, който също така предоставя рамка за разработване на многонационални проекти, които никоя държава членка не може да разработи сама (напр. в общата европейска инфраструктура и услуги за данни и в сигурната квантова комуникация).

През юни Комисията започна диалог с държавите членки относно *създаването с общи усилия на облак за сътрудничество в областта на културното наследство,* за да се подпомогне опазването на културното богатство на Европа чрез цифрова инфраструктура, въз основа на експертен доклад и консултация със заинтересованите страни.

2.3. Икономика и промишленост

Европейският законодателен акт за интегралните схеми беше предложен, за да се подпомогне укрепването на екосистемата на ЕС в областта на полупроводниците, по-специално чрез засилване на изследователското и технологичното лидерство на ЕС, както и капацитета му за иновации в проектирането, производството и опаковането на висококачествени интегрални схеми.

Агресията на Русия в Украйна подчерта спешната необходимост да се насърчи географската независимост на космическите технологии от решаващо значение. През 2022 г. беше представено предложението на Комисията за Програма на Съюза за сигурна свързаност, която да бъде постигната чрез трета група от спътници за сигурни телекомуникации.

Навлизането на ориентираната към човека, устойчива и издръжлива „Индустрия 5.0“ набира все по-голяма скорост. Това беше потвърдено на проведената през април 2022 г. кръгла маса на високо равнище с лидери от промишлеността и от първата награда „Промишленост на бъдещето“ (Industry of the Future Award), на която на преден план бяха изведени финансирани от ЕС проекти за НИИ в областта на „Индустрия 5.0“.

2.4. Сигурност

През последните години контекстът на заплахите претърпя значително развитие. Продължиха да се увеличават мащабите и формите на атаките срещу киберсигурността, а последиците от войната в Украйна се отразиха на вътрешната сигурност на ЕС, което доведе до увеличаване на рисковете от организирана престъпност, както и от трафик на хора и наркотици. Все по-честите екстремни метеорологични явления, включително суша, горещи вълни и горски пожари, изведоха на преден план необходимостта от гражданска защита, обществена устойчивост и капацитет за реакция при кризи, включително при химически, биологични, радиологични, ядрени и взривни инциденти и природни явления.

НИИ допринесоха значително за справяне с бързо променящата се картина на заплахите, що се отнася до защитата в ЕС на критична инфраструктура с трансгранично значение. Чрез препоръката на Съвета относно координиран подход на целия Съюз за укрепване на устойчивостта на критичната инфраструктура държавите членки бяха насърчени да използват по най-добрия начин резултатите от проекти в областта на НИИ, по-специално за стрес тестове и планиране на сценарии.

Устойчивостта на субектите, които предоставят услуги от решаващо значение за поддържането на жизненоважни обществени функции, се засилва чрез Директивата за устойчивостта на критичните субекти, тъй като нейното изпълнение ще бъде подкрепено от НИИ.

Ролята на изследванията в рамките на „Хоризонт Европа“ за постигане на по-безопасна цифрова инфраструктура и за изграждане на капацитет за предотвратяване и смекчаване на кибератаки, както и за подкрепа на правоприлагането с нови технологии (като изкуствен интелект) беше подчертана в петия Доклад за напредъка по Стратегията на ЕС за Съюза на сигурност.

Започна работа експертната група „Общност за европейски научни изследвания и иновации в областта на сигурността“, включваща четири подгрупи, едната от които работи върху „укрепване на изследванията и иновациите в областта на сигурността“.

Чрез работата, започната в рамките на Европейския механизъм за готовност и реакция при кризи в областта на продоволствена сигурност, беше подчертано значението на НИИ в процеса на диверсификация на производството.

2.5. Пандемията от COVID-19

Въпреки че пандемията премина в ендемична фаза през 2022 г., изследователските дейности останаха с висок приоритет, за да могат да се преодолеят болестта и нейните последици.

Европейската платформа за данни за COVID-19 продължи да се разраства, като в момента съдържа над 11 милиона записа на различни видове данни, включително над 6,4 милиона вирусни генома, записани от 112 държави.

В съобщението относно COVID-19: поддържане на готовността и реакцията на ЕС — поглед напред (април 2022 г.) беше разгледана необходимостта от разработване на следващото поколение ваксини в рамките на „Хоризонт Европа“.

2.6. Партньорство с държавите членки

През 2022 г. всички планове за възстановяване и устойчивост, с изключение на плана на Унгария, бяха одобрени. Плановете включват множество дейности в областта на НИИ с общ обем от 47,4 милиарда евро. На този етап дейностите по 98 от поставените 608 цели, свързани с НИИ, са приключени, а 36 от целите вече са оценени като изпълнени.

Засилените диалози, като нов подход за подпомагане на държавите членки при изпълнението на обща политическа програма в областта на НИИ, бяха изпробвани в пет държави членки.

Форумът на европейското научноизследователско пространство (ЕНП), обединяващ държавите членки, заинтересованите страни и асоциираните държави, беше създаден през 2022 г., за да координира изпълнението на 20-те действия от програмата за политиката за ЕНП. Те са свързани с научноизследователски кариери, отворената наука, оценката на научните изследвания и инфраструктурите. През декември 2022 г. Съветът прие Препоръка относно ръководните принципи за оползотворяването на знанията с цел увеличаване на социално-икономическото въздействие на НИИ.

През ноември 2022 г. Комисията публикува документ с насоки относно „Полезни взаимодействия между програма „Хоризонт Европа“ и програмите по Европейския фонд за регионално развитие“, в който се очертават възможностите за полезни взаимодействия, налични за управляващите органи на програмите.

2.7. Международни аспекти

Стратегията за глобален подход към научните изследвания и иновациите продължи да бъде в основата на международното сътрудничество в областта на НИИ през 2022 г. Този подход постига баланс между откритост и насърчаване на реципрочност и се опира на основни ценности и общи рамкови условия. През април 2022 г. Европейският парламент подкрепи стратегията с резолюция.

Комисията засили сътрудничеството в областта на НИИ с Африка, като разработи Програма за иновации между Африканския съюз и ЕС (African Union — EU Innovation Agenda). С приемането на декларация на министрите на първата конференция на министерско равнище на Съюза за Средиземноморието по въпроси, свързани с НИИ (Union for the Mediterranean Ministerial Conference on R&I) (юни 2022 г.) беше даден тласък на дейностите за сътрудничество с държавите от Южното Средиземноморие.

Напредъкът по дискусиите относно съвместната пътна карта на ЕС и Китай за сътрудничество в областта на науката, технологиите и иновациите беше бавен поради нежеланието на Китай да участва в иновационни дейности. В рамките на

Съвместната консултативна група на САЩ и ЕС и Съвета по търговия и технологии ЕС—САЩ бяха договорени нови действия със Съединените щати.

Комисията подкрепи Междуправителствения комитет по изменението на климата и Междуправителствената научно-политическа платформа относно биоразнообразието и предлаганите от екосистемите услуги с научни и политически варианти.

През 2022 г. Комисията проведе поредица от диалози с Канада, Съединените щати и Латинска Америка и Карибите относно устойчивостта в селското стопанство с цел установяване на нуждите от НИИ за справяне с общи предизвикателства, като емисиите на парникови газове от селскостопански животни или състоянието на почвите.

През юни 2022 г. беше поставено начало на проекта MSCAdvocacy, за да се насърчи сътрудничеството с 20 международни държави партньори и шест региона.

2.8. Преки действия, изпълнени от Съвместния изследователски център на Комисията

Съвместният изследователски център (JRC) подкрепи множество инициативи на Комисията, като предостави научни анализи, по-специално в отговор на войната на Русия срещу Украйна, по теми като ценообразуването на енергията, общата макроикономическа ситуация, краткосрочните и дългосрочните сценарии за енергийни доставки и рисковете, свързани с руската окупация на ядрените обекти в Чернобил и Запорожие. JRC също така анализира факторите, влияещи върху продоволствената сигурност. Освен това фокусът на Доклада за стратегическо прогнозиране за 2022 г. беше върху „взаимосвързаността на екологичния и цифровия преход в новия геополитически контекст“. За да помогне за постигането на целта, заложена в Зеления пакт на ЕС, JRC създаде Обсерваторията на синята икономика на ЕС — платформа за разпространение на знания с цел насърчаване на устойчивостта на нашите океани, морета и крайбрежни зони. За да се подпомогне изпълнението на проектите „Нов европейски Баухаус“, JRC стартира Лабораторията на Новия европейски Баухаус (NEB Lab).

3. Изпълнение и мониторинг на „Хоризонт Европа“, „Хоризонт 2020“ и програмата за научни изследвания и обучение на Европейската общност за атомна енергия

3.1. „Хоризонт Европа“ през 2022 г. — акценти и нови елементи

През май 2022 г. Комисията прие изменение на „основната“ работна програма на „Хоризонт Европа“ за периода 2021—2022 г., в което разгърна напълно действията за мисиите на ЕС през 2022 г.

По време на Европейските дни на научните изследвания и иновациите през 2022 г.Комисията стартира процеса за следващия стратегически план на „Хоризонт Европа“ за периода 2025—2027 г.

През декември 2022 г. Комисията прие „основната“ работна програма на „Хоризонт Европа“ за периода 2023—2024 г., по линия на която бяха предоставени около 13,5 милиарда евро за НИИ с цел да се ускори справедливият екологичен и цифров преход, да се повиши енергийната устойчивост на Европа и да се допринесе за устойчивото възстановяване след пандемията от COVID-19. Програмата включва и действия за справяне с геополитическата ситуация с целенасочена подкрепа за Украйна.

Международно сътрудничество и асоцииране

Темите, насърчаващи международното сътрудничество, са се увеличили от приблизително 20 % в работната програма за периода 2021—2022 г. до приблизително 22 % в изпълняваната в момента работна програма за периода 2023—2024 г.

Член 22, параграф 5 от регламента за „Хоризонт Европа“, който позволява ограничаване на участието с цел да се защитят стратегическите активи и интереси, както и независимостта и сигурността на ЕС в определени чувствителни области, е бил приложен към 49 теми в работната програма на „Хоризонт Европа“ за периода 2021—2022 г., представляващи около 4 % от бюджета на тази работна програма (около 2 % от общия оперативен бюджет на „Хоризонт Европа“ за периода 2021—2022 г.).

През 2022 г. влезе в сила критерият за допустимост, който задължава всички публични органи, научноизследователски организации и висши училища в държавите членки и асоциираните държави да имат план за равенство между половете, за да могат да кандидатстват за финансиране.

До края на 2022 г. към „Хоризонт Европа“ бяха асоциирани 16 трети държави. Преговорите с Нова Зеландия приключиха и започнаха преговори с Канада. Очаква се и двете държави да бъдат асоциирани през 2023 г. Бяха започнати проучвателни преговори с Япония и Южна Корея.

3.2. Данни от мониторинга на „Хоризонт Европа“

Покани за представяне на предложения и теми

Източник: данни, извлечени от системата за паспорт на поканите (CPS) на 19.1.2023 г.

През 2022 г. в рамките на основната работна програма на „Хоризонт Европа“ за периода 2021—2022 г. бяха обявени 44 нови покани за представяне на предложения, обхващащи общо 202 теми. В рамките на 160 покани за представяне на предложения бяха обявени общо 874 теми, както и допълнителни 195 други действия в рамките на работната програма за периода 2021—2022 г. с бюджет от около 16 милиарда евро.

Освен това Европейският научноизследователски съвет (ЕНС) обяви 7 покани по стълба „Високи постижения в научната област“ в своята работна програма за 2022 г. с общ бюджет от 2,427 милиарда евро.

Европейският съвет по иновациите (ЕСИ) обяви четири покани за представяне на предложения за трите ключови инструмента (две за „Изследвач“ и по една за „Преход“ и „Ускорител“ с няколко крайни дати) и 13 други действия с общ бюджет от 1711,4[2] милиона евро.

Темите, обявени в рамките на основната работна програма на „Хоризонт Европа“, имат за цел да привлекат проекти, които ще помогнат за постигането на общите политически приоритети на Комисията за 2019—2024 г. По-точни данни за приноса към всеки приоритет на политиката ще има, когато бенефициерите докладват за резултатите от проектите.

Фиг. 1: Процент на темите от основната работна програма на „Хоризонт Европа“ за периода 2021—2022 г., насочени към приоритетите на Комисията.

Научните изследвания и иновациите играят централна роля в ускоряването на екологичния преход. Към момента 34 % и 7,3 % от разходите за „Хоризонт Европа“[3] са били разпределени за справяне с проблемите, свързани съответно с изменението на климата и с биоразнообразието.

[2] Бюджет на ЕСИ, програмиран в работната програма на ЕСИ за 2022 г.

[3] Източник: предварителни данни на Комисията за 2021 и 2022 г.

Подадени предложения и проценти на успеваемост

Източник: данни от информационното табло на програма „Хоризонт“ (Horizon Dashboard) към 30.12.2022 г.

Общо **44 832 допустими предложения** са били подадени по поканите, обявени за приключени и напълно оценени до края на 2022 г. 54 % от тях са били оценени от външни експерти като висококачествени, тъй като са достигнали минималния праг на оценка. За финансиране са били избрани 7108 предложения, като общият размер на поисканото финансиране възлиза на 20,5 милиарда евро.

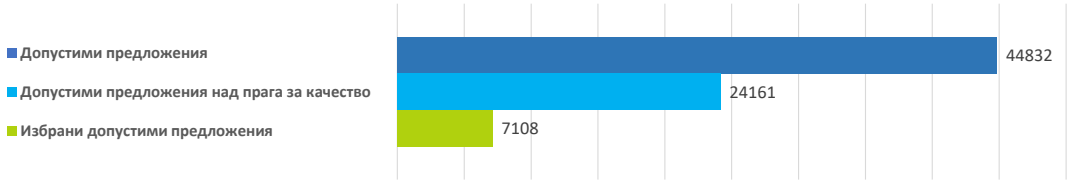

Фиг. 2: Избрани и допустими предложения

Досега процентът на успеваемост на предложенията[4] е по-висок за „Хоризонт Европа“ (15,9 %), отколкото за „Хоризонт 2020“ (11,9 %). 71 % от висококачествените предложения все още не получават финансиране, а за 10,6 % се очаква да получат, тъй като са поставени в резервен списък. За финансирането на всички висококачествени предложения би била необходима допълнителна сума от приблизително 34,4 милиарда евро.

Подписани споразумения за отпускане на безвъзмездни средства

Източник: информационното табло на програма „Хоризонт“ (Horizon Dashboard) към 30.12.2022 г.

След оценката на предложенията вече са отпуснати **16,3 милиарда евро** чрез **5509 подписани споразумения**. Много от споразуменията обаче все още са в процес на подготовка, тъй като избраните за финансиране предложения са 7108.

Средният размер на безвъзмездните средства е 3 милиона евро — по-висок от средния размер по „Хоризонт 2020“ (2,3 милиона евро[5]). Средната стойност на финансирането от Съюза, разпределено за безвъзмездни средства само за един бенефициер (43 % от безвъзмездните средства), е около 1,3 милиона евро, докато за безвъзмездните средства за сътрудничество (57 % от безвъзмездните средства) тя е около 4,2 милиона евро. При безвъзмездните средства, отпуснати за сътрудничество, средният брой на участниците е 12.

[4] Процентът на успеваемост на предложенията представлява процентът на избраните допустими предложения от всички допустими предложения.

[5] Среден размер на безвъзмездните средства за „Хоризонт 2020“ — не включва 4234 на брой безвъзмездни средства в малък размер от 50 000 EUR по инструмента за МСП от фаза 1, които биха изкривили общата стойност. Ако бъдат включени и те, средният размер на безвъзмездните средства би паднал до 1,9 милиона евро.

Част от програмата	Допустими предложения	Избрани предложения	Процент на успеваемост на предложенията (% от допустимите)	Поискан финансов принос на ЕС в избраните предложения (в милиони евро)	Подписани споразумения	Финансов принос на ЕС в подписаните споразумения (в милиони евро)	Среден размер на безвъзмездните средства (в милиони евро)
Стълб I — „Високи научни постижения“							
Европейски научноизследователски съвет	14 814	1769	11,9 %	2906	1398	2271	1,6
Действия „Мария Склодовска-Кюри“	16 672	2692	16,1 %	1093	1532	859	0,6
Научноизследователски инфраструктури	139	74	53,2 %	512	73	506	6,9
Стълб II — „Глобални предизвикателства и конкурентоспособност на европейската промишленост“							
Клъстер 1	1307	288	22,0 %	2291	187	1575	8,4
Клъстер 2	1120	144	12,9 %	444	139	405	2,9
Клъстер 3	313	51	16,3 %	229	54	229	4,2
Клъстер 4	2736	564	20,6 %	3606	556	3290	5,9
Клъстер 5	2121	511	24,1 %	4434	427	3506	8,2
Клъстер 6	1492	388	26,0 %	2341	308	1766	5,7
Стълб III — „Иновативна Европа“							
Европейски съвет по иновациите*	2549	225	8,8 %	691	465	1171	2,5
Европейски екосистеми за иновации	569	93	16,3 %	105	91	103	1,1
Европейски институт за иновации и технологии	20	17	85,0 %	1103	N/A	N/A	
Разширяване на участието и укрепване на европейското научноизследователско пространство							
Разширяване на участието и разпространяване на високите научни постижения	831	241	29,0 %	666	230	488	2,1
Реформиране и засилване на европейската система за НИИ	149	51	34,2 %	125	49	110	2,2
Общо за „Хоризонт Европа“	**44 832**	**7108**	**15,9 %**	**20 546**	**5509**	**16 279**	**3,0**

** Към датата на този анализ не бяха налични данни за предложенията по инструмент „Ускорител“ на ЕСИ*

Таблица 1: Предложения и безвъзмездни средства по части от програмата

Заявители и участници

Източник: информационното табло на програма „Хоризонт“ (Horizon Dashboard) към 30.12.2022 г.

81,8 % от допустимите заявления са били подадени от държавите членки; 18,8 % са дошли от организации, базирани в държави, обхванати от разширяването на участието.

5,7 % от всички заявления са били подадени от асоциирани държави, а 12,5 % — от трети държави, като над 50 % от последните заявления са дошли от организации, установени в Обединеното кралство[6].

Група държави	Заявления в допустими предложения	% от общия брой заявления	Процент на успеваемост на заявленията	Участие в подписани споразумения	% от всички участия	Финансов принос на ЕС в подписаните споразумения (в милиони евро)	% от общия финансов принос на ЕС в подписаните споразумения
Държави членки	167 859	81,8 %	21,9 %	32 954	84,3 %	14 989	92,1 %
Държави, обхванати от разширяването на участието	*38 583*	*18,8 %*	*19,9 %*	*6876*	*17,6 %*	*2221*	*13,6 %*
Други държави членки	*129 276*	*63,0 %*	*22,6 %*	*26 078*	*66,7 %*	*12 768*	*78,4 %*
Асоциирани държави	11 794	5,7 %	19,6 %	2090	5,3 %	1091	6,7 %
Неасоциирани трети държави	25 471	12,5 %	21,2 %	4035	10,3 %	200	1,2 %
ОБЩО	**205 124**	**100 %**	**21,7 %**	**39 079**	**100 %**	**16 279**	**100 %**

Таблица 2: Произход на заявителите

Първите подписани проекти включват над **39 000 участници** от 142 различни държави, включително **19 % от малки и средни предприятия** (МСП) и 15,7 % от страни извън ЕС. Най-големи са дяловете на участниците от висши училища (32,7 %), предприятия от частния сектор (30,7 %) и научноизследователски организации (22,6 %). По данни от предварителен анализ 35,6 % от участниците са нови заявители.

Общо на държави, обхванати от разширяването на участието, са били отпуснати 2,2 милиарда евро (13,6 %) от средствата по „Хоризонт Европа“ чрез подписани споразумения за отпускане на безвъзмездни средства. Други държави членки са получили 12,8 милиарда евро, асоциирани държави — над 1 милиард евро, а неасоциирани трети държави — 200 милиона евро. За МСП са били разпределени 18 % от общия бюджет (2,86 милиарда евро).

[6] След Брексит Обединеното кралство вече не е държава членка, а трета страна, за чиито предприятия има преходни разпоредби.

Фокус върху европейските партньорства

Източник: Доклад за резултатите от европейските партньорства

В рамките на първия стратегически план за периода 2021—2024 г. са набелязани 49 партньорства, а на 37 от тях е поставено начало преди май 2022 г.

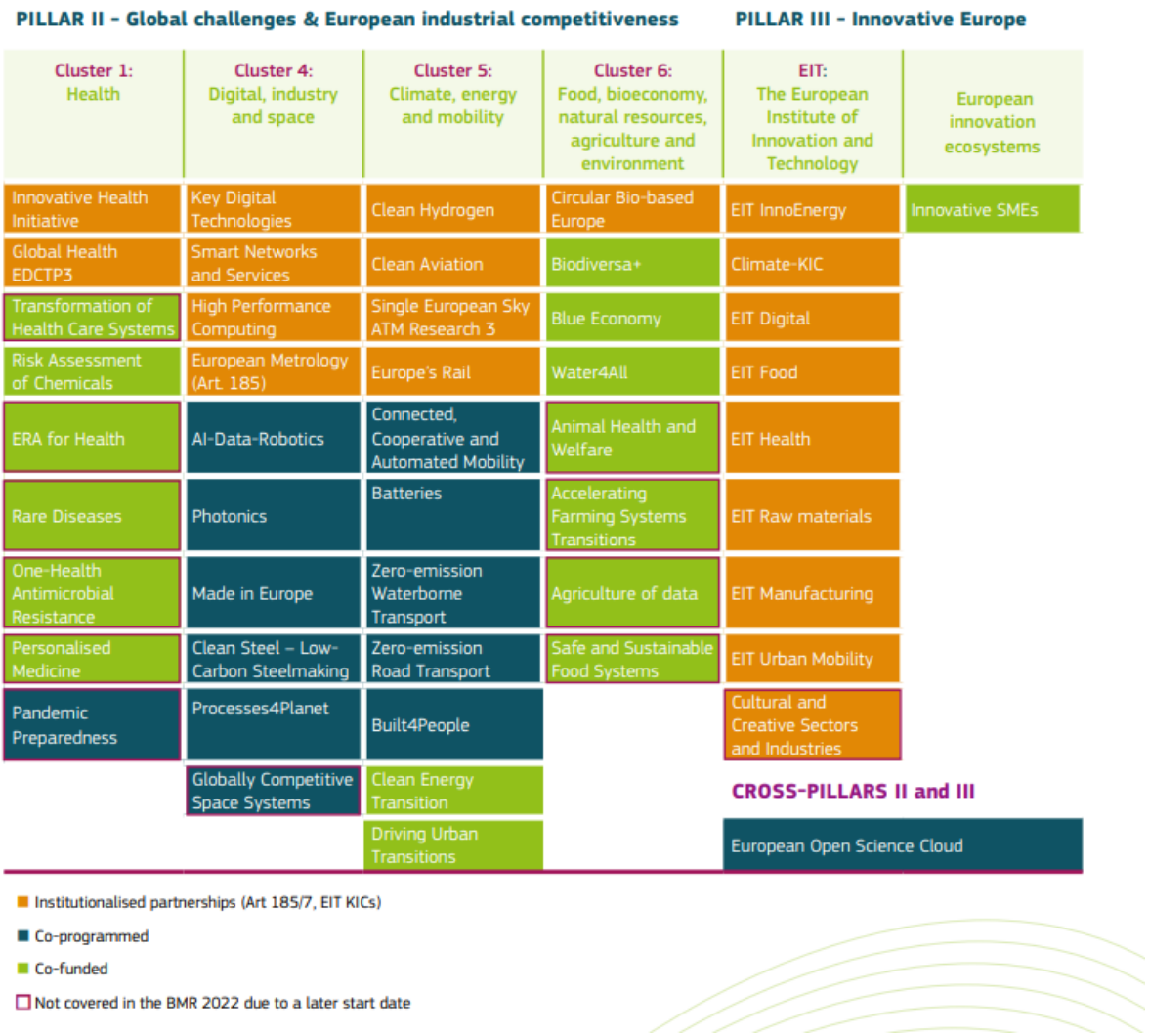

Фиг. 3: Европейски партньорства

Партньорствата ще бъдат финансирани с прогнозни поети задължения в размер на 31,4 милиарда евро от партньори, различни от ЕС (9 милиарда евро от държави членки и асоциирани държави и 22,4 милиарда евро от промишлеността), и прогнозни поети задължения в размер на 23,8 милиарда евро от „Хоризонт Европа“. Тази сума представлява 37,7 % от бюджета на стълб II на „Хоризонт Европа“ и е разпределена, както следва:

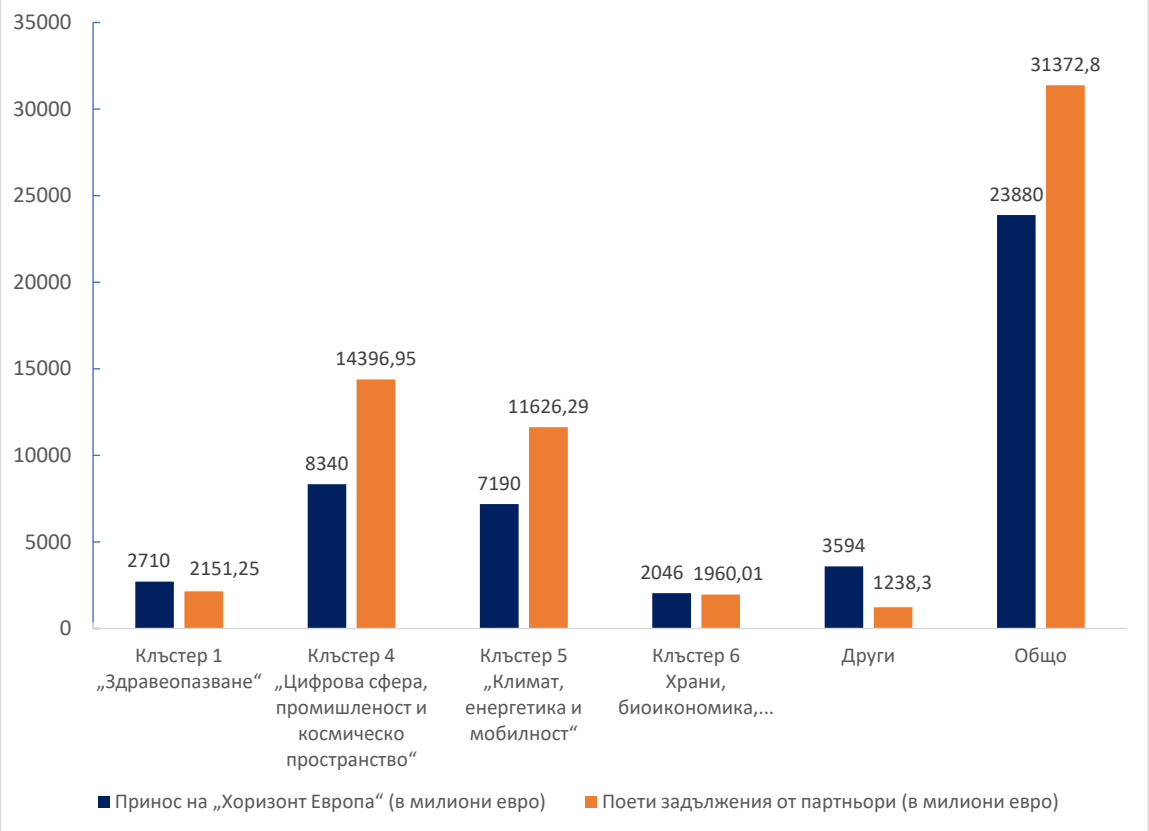

Фиг. 4: Бюджетни задължения по клъстери от дейности

Фокус върху мисиите на ЕС

Източник: информационното табло на програма „Хоризонт“ (Horizon Dashboard) към 30.12.2022 г.

До края на 2022 г. са били обявени, приключени и напълно оценени 25 покани за представяне на предложения за мисии на „Хоризонт Европа“. Те са привлекли 8167 допустими предложения за научни изследвания и иновации, от които 137 са били избрани за финансиране, като поисканото финансиране от Съюза е на обща стойност 1,046 милиарда евро.

Вече са подписани 71 споразумения, включващи 1525 участници, за отпускане на безвъзмездни средства на обща стойност 567 милиона евро, разделени[7] между петте мисии, както следва:

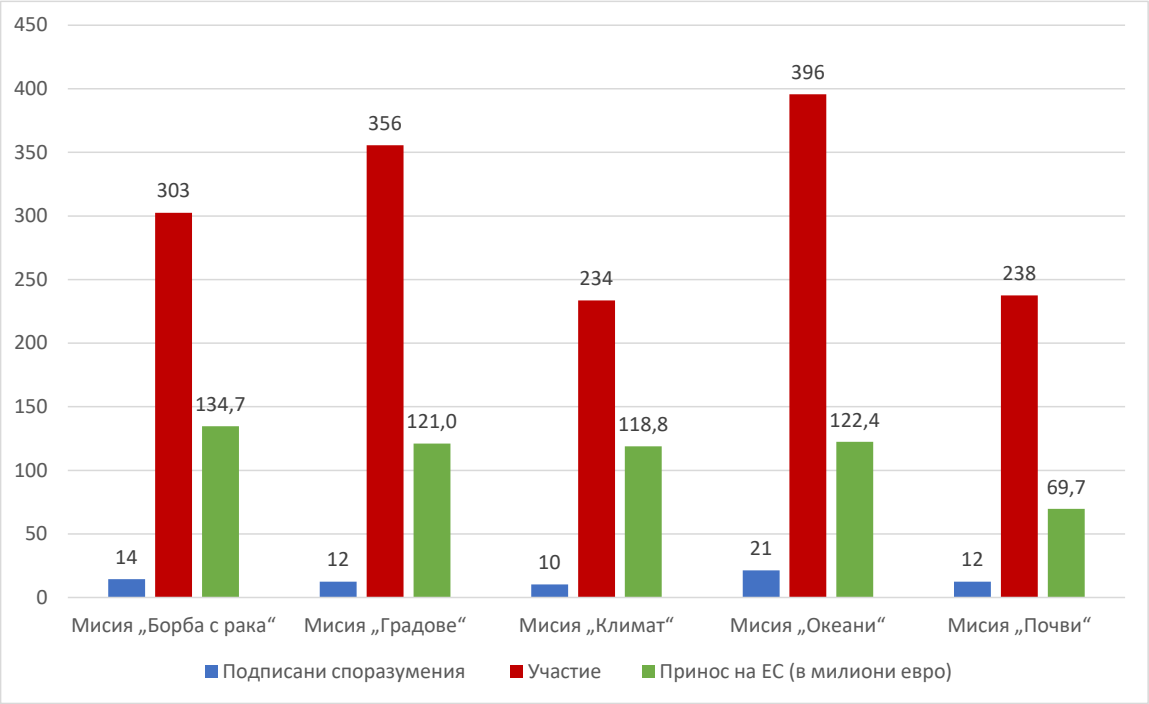

Фиг. 5: Подписани споразумения, участие и финансов принос на ЕС за всяка мисия

Фокус върху Европейския институт за иновации и технологии (EIT)

За периода 2021—2022 г.[8]:

- 2320 лица са завършили магистърски и докторски програми с обозначението на Европейския институт за иновации и технологии (EIT);
- 76 новосъздадени предприятия са били регистрирани от студенти в програмите на EIT, а 203 са възникнали като резултат от иновационни проекти на EIT;
- 2425 новосъздадени предприятия са получили подкрепа от общностите за знания и иновации (ОЗИ) на EIT;
- 607 иновативни продукта или услуги са пуснати на пазара от ОЗИ на EIT.

3.3. Задълбочен анализ: Експресни мониторингови проучвания и други проучвания, свързани с „Хоризонт Европа“

Новодошли в програмите на ЕС за научни изследвания и иновации

[7] Стойностите за хоризонтални или съвместни проекти между мисии са разпределени поравно между мисиите, за които допринасят съответните проекти, което обяснява незакръглените стойности за проектите.

[8] Целеви постижения.

Обект на ново експресно мониторингово проучване са новодошлите в програмите на ЕС за НИИ. Фокусът е основно върху участието в отминалата програма „Хоризонт 2020“ и резултатите сочат, че 69,2 % от успешните заявители не са участвали в предходната седма рамкова програма. Новодошлите са получили 12,9 милиарда евро, около половината от които са били отпуснати на МСП (6,1 милиарда евро). Ако се съди по първоначалните данни за новодошлите в „Хоризонт Европа“, тенденцията остава същата.

Актуализация на проучванията за оценка

В момента се провеждат редица проучвания за оценка като част от *последващата* оценка на „Хоризонт 2020“ и същевременно се подготвя почвата за междинната оценка на „Хоризонт Европа“. През 2022 г. Комисията публикува Проучване за оценка на пилотния проект на Европейския съвет за иновации (Evaluation study on the European Innovation Council (EIC) pilot) и постави началото на най-мащабната обществена консултация — относно миналото, настоящето и бъдещето на европейските програми за научни изследвания и иновации за периода 2014—2027 г.

3.4. „Хоризонт 2020“

В рамките на „Хоризонт 2020“ са подписани общо 35 426 споразумения за отпускане на безвъзмездни средства, което се равнява на 68,32 милиарда евро от общия бюджет. Най-голям дял от средствата е отпуснат по стълб „Обществени предизвикателства“ (38,6 %), следван от стълб „Високи постижения в научната област“ (36,6 %) и стълб „Водещи позиции в промишлеността“ (20,2 %).

Общо 41 575 различни организации са се възползвали от „Хоризонт 2020“. Висшите училища са получили 39,5 % (26,9 милиарда евро), следвани от предприятията от частния сектор (28,2 %, или 19,3 милиарда евро) и научноизследователските организации (25 %, или 17 милиарда евро).

Към края на 2022 г. 41 % от проектите, финансирани по „Хоризонт 2020“, все още са били в ход. Проектите са генерирали над 197 000 рецензирани публикации, около 3200 заявки за патенти и 2300 награди за патенти.

3.5. Разпространение и използване на резултатите

Разпространението на резултатите от „Хоризонт Европа“ беше насърчено чрез многобройни дейности по време на дните на научните изследвания и иновациите през септември 2022 г.

Съответните инструменти за разпространение — платформата за резултатите от програмата „Хоризонт“ (Horizon Results Platform), инициативата за усилване на ефекта от резултатите (Horizon Results Booster), CORDIS, информационното табло на програма „Хоризонт“ (Horizon Dashboard), европейската инициатива „Данни за политиката в областта на научните изследвания и иновациите“ (European data for research and innovation policy initiative), Иновационния радар на ЕС (EU Innovation Radar) и инструмента за картографиране на полезните взаимодействия между „Хоризонт 2020“ и Европейското териториално сътрудничество (H2020—Interreg synergies mapping tool) — продължиха да предоставят използваеми резултати от рамковите програми, както и богати данни за иновативни резултати от финансирането в областта на НИИ от страна на ЕС и на отделните държави.

Съгласно стратегията за разпространение и използване на резултатите на „Хоризонт Европа“ Комисията изпълни план за действие за 2021—2022 г. Той е съсредоточен върху предоставянето на вътрешни насоки, услуги за подкрепа на

бенефициерите, подобряване на полезните взаимодействия и работата в мрежа и картографиране и оползотворяване на резултатите.

През 2022 г. беше стартирана инициативата „Ускорител на стандартизацията по програмата „Хоризонт“ (Horizon Standardisation Booster), за да се усили ефектът от диалога за европейската стандартизация между проектите по „Хоризонт Европа“ и съответните организации за разработване на стандарти и да се увеличи европейското въздействие върху международната стандартизация.

По-долу са дадени някои примери за дейности, чрез които се насърчава разпространението и използването на резултатите от рамковите програми в тематични области:

- Комисията връчи Наградата за иновации в областта на сигурността за 2022 г. (Security Innovation Award), която се присъжда за отлични примери за внедряване на научните изследвания в областта на сигурността;

- текущи и затворени проекти се насърчават от новосъздадената Общност за европейски научни изследвания и иновации в областта на сигурността;

- ЕПИ за селскостопанска производителност и устойчивост стимулира бенефициерите на селскостопанската политика да използват резултатите от НИИ и гарантира, че те достигат до земеделските стопани, горските стопани и участниците в селскостопанската дейност;

- инициативата BlueInvest предостави помощ и достъп до инвестиции на няколко новосъздадени морски предприятия и МСП, много от които са разработили услуги и продукти в рамките на предишни рамкови програми;

- CORDIS разпространи резултати от проекти за НИИ, финансирани от ЕС, приписа им постоянни идентификатори и ги класифицира според техните научни области.

3.6. Изпълнение и мониторинг на програмата на Евратом за периода 2021—2025 г.

а) Преки действия на Съвместния изследователски център в ядрената област (JRC)

JRC изпълни преки действия по програмата на Евратом, като разпредели наличните ресурси според следната прогнозна разбивка[9]:

- 20 % за безопасност на ядрените реактори и горива,

- 10 % за управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво,

- 32 % за ядрени гаранции и сигурност,

- 10 % за ядрени референтни материали и данни,

[9] Източник: Мисия и работна програма на JRC.

- 9 % за приложения, които не са свързани с производство на енергия, и радиационна защита,

- 11 % за постигане на целта на Евратом за поддържане на компетентностите в ЕС,

- 8 % за предоставяне на директно подпомагане за политиките на ЕС.

JRC даде достъп на външни потребители до съоръженията си; поканата, обявена през 2022 г., насърчава участието на украински учени.

JRC взе участие в 18 проекта, за които са отпуснати безвъзмездни средства (свързани с безопасността на ядрените системи), от последната покана за непреки действия по програмата на Евратом.

б) Непреки действия по Програмата за научни изследвания и обучение на Евратом (безвъзмездни средства)

През 2022 г. Комисията отпусна безвъзмездни средства на обща стойност 117 милиона евро за 28 научноизследователски проекти в областта на ядрената безопасност, радиационната защита и приложения на ядрените технологии, които не са свързани с производство на енергия. През март 2022 г. членът на Комисията Мария Габриел свика Втората кръгла маса на високо равнище по въпросите на ядрената енергетика (Second High-Level Nuclear Roundtable), за да бъдат обсъдени бъдещето на научните изследвания в областта на малките модулни реактори и медицинските приложения на ядрените технологии.

4. Перспективи за 2023 г.

През 2023 г. ще бъде изготвен следващият стратегически план на „Хоризонт Европа“ за периода 2025—2027 г. Приемането е планирано за първото тримесечие на 2024 г. В плана ще бъдат очертани приоритетите в областта на НИИ за втория период на „Хоризонт Европа“.

Комисията ще продължи да подкрепя изпълнението на плана REPowerEU и да ускорява работата за постигане на целите на Европейския зелен пакт чрез действия на ЕС в областта на НИИ.

Комисията ще извършва комуникационни дейности по „Хоризонт Европа“, например чрез:

- популяризиране на резултатите от обществената консултация и подготовката на стратегическия план за периода 2025—2027 г.;

- популяризиране на мисиите и партньорствата на ЕС;

- ангажиране на гражданското общество чрез комуникационни инициативи, като 34-тото издание на Конкурса на ЕС за млади учени (септември 2023 г. в Брюксел);

- инициране на открит дебат за бъдещето на НИИ в Европа по време на Дните на НИИ, които ще се проведат в края на октомври 2023 г.